

АДБЫЎСЯ ІІІ З'ЕЗД ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

З НАДЗЕЯЙ І ТРЫВОГАЙ

26–27 сакавіка ў Доме літаратара ў Мінску адбыўся ІІІ з'езд ТБМ імя Ф.Скарыны. Капі першы з'езд у 1989 годзе можна параўнаць з праменамі ранняга зноў, другі — з узьшоўшым веснавым сонцам, то трэці працішоў ва ўмовах зацямнення нашага нацыянальнага сонца, наступу тых, хто не хоча бачыць жыццё беларускага народа ў яго поўным роднамоўным інфармацыйным асяроддзі. Як зацямненне сонца, нават поўнае, — з'ява часовая, так і рэакцыйныя сілы, што выступаюць супраць адраджэння і незалежнасці Беларусі, адступляць пад удзеяннем агульначалавечых законаў развіцця нацыянальнай культуры супольнасці народаў свету. Адныя родную мову ў беларусаў немагчыма.

На з'ездзе ніхто не заклікаў адкрыта, але ва ўсіх прамоўцаў гукаў лейтматыў: каб стварыць натуральныя ўмовы для вяртання беларускай нацыі яе роднай мовы ва ўсе сферы жыццядзейнасці, неабходна на дзяржаўным узроўні спыніць шматгадовы працэс русіфікацыі і працэс паланізацыі, які пачаўся апошнім часам.

Галоўным пытаннем з'езда быў аналіз дзейнасці таварыства па выкананню Закона аб мовах. Докладчык Ніл Гілевіч выказаў асаблівую занепакоенасць тым, што ўстаноўленыя законам тэрміны яго выканання і адпаведных артыкулаў не будуць выкананы. Сёння дакладна бачна, што ўстаноўленыя законам тэрмін на працягу трох гадоў (канец 1 верасня 1993 года) з моманту ўступлення яго ў сілу артыкулы 11 — "Мова дакументаў аб статусе грамадзян Беларусі", 27 — "Мова ў сферы навукі", 28 — "Мова ў сферы культуры", 29 — "Мова сродкаў масавай інфармацыі", 31 — "Мова аб'яваў і паведамлен-

няў", 32 — "Мова маркіроўкі тавараў", 35 — "Мова асабовых імён" выкананы не будуць. Аб выкананні артыкулаў, для якіх вызначаны тэрмін на працягу 5 ці 10 гадоў, дзяржаўныя структуры і не думалі. Толькі прыведзеныя факты дазваляюць запытацца ў Вярхоўнага Савета і ўрада Рэспублікі Беларусь, хто павінен несці адказнасць за невыкананне Закона аб мовах і парушэнні 68 артыкула Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларусі наступнага зместу: "Дзяржаўнай мовай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі з'яўляецца беларуская мова. Беларуска ССР забяспечвае свабоднае выкарыстанне рускай мовы як мовы міжнацыянальных зносін народаў Саюза ССР". Артыкул 68 прыняты 26 студзеня 1990 года. Нагадаем, што Закон аб мовах і артыкул 68 Канстытуцыі прыняты Вярхоўным Саветам мінулага склікання. Як бачым, афіцыйна камуністычны Вярхоўны Савет па пытаннях дзяржаўнасці мовы займаў пазіцыю, якая грунтавалася на навуковых прынцыпах і агульначалавечых законах развіцця моў, культур народаў свету. Дэпутаты таго складу Вярхоўнага Савета добра разумелі, што "мова — не толькі сродак зносін, а і душа народа, аснова і важнейшая частка яго культуры. Жыве мова — жыве народ". Толькі за гэтую пазіцыю і за артыкул 68 Канстытуцыі Вярхоўны Савет мінулага складу заняў пачэснае месца ў гісторыі Беларусі.

Гаворачы аб бяздзейнасці дзяржаўных чыноўнікаў па вяртання беларусам роднай мовы, Ніл Гілевіч зазначыў, што ТБМ — добраахвотная грамадская арганізацыя. Мы не можам загадаваць, прыцягваць да адказнасці за

ігнараванне закона. Разам з тым у межах статутных магчымасцей ТБМ слаба дапамагае дзяржаўным органам у выкананні Закона аб мовах. І докладчык, і дэлегаты адзначалі, што ТБМ магла заняць больш актыўную пазіцыю ў барацьбе з кампаніяй за ўвядзенне дзяржаўнага двумоўя. Сусветная навука і палітыка яшчэ ў канцы мінулага стагоддзя прыйшлі да агульнай высновы, што на тэрыторыі монанацыянальнай краіны дзяржаўнай мовай павінна быць толькі мова карэннай нацыі і ніякая іншая. Таму навязванне беларусам дзяржаўнага двумоўя — гэта сілавая імперская пазіцыя на замацаванне расійскага аднамоўя для беларусаў і іх бязмоўя ў асяродку роднай мовы. Такі працэс называецца асіміляцыя і духоўны генацыд.

Пачэснай задачай ТБМ з'яўляецца далучэнне беларусаў да роднай мовы, дапамога, каб стаць патрыётамі роднае мовы. Асновай дзейнасці ТБМ з'яўляецца суполка. Але, як прызнаў докладчык, мы маем ганебную карціну: у 42 раёнах са 117 няма арганізацыі ТБМ, а гэта больш трэцяй часткі тэрыторыі Беларусі. Ікалі быць патрабавальнымі да сябе і адказнымі за адраджэнне беларускай нацыі, тыя поспехі, якія мае ТБМ, не апраўдваюць нашу бяздзейнасць. Адраджэнне патрабуе ахвярнасці ў самым глыбокім і шырокім сэнсе. На жаль, шчырых рупліўцаў, апантаных сяброў ТБМ на ніве адраджэння роднай мовы вельмі і вельмі мала. Іх праца, іх шчырасць у эманскупаваным грамадстве не заўважаецца і вельмі часта зневажаецца, нават у асяроддзі таварыства.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

БЕЛАРУСЫ АРГЕНЦІНЫ

Сёння, з працягам у некалькіх нумарах, мы пачынаем друкаваць гісторыка-публіцыстычны нарыс Кастуся Шалястоўска "Беларусы Аргенціны". У ім — спроба даць чытачу гістарычную рэсперктыву заснавання, станаўлення і жыццядзейнасці беларускай іміграцыі ў гэтай краіне Лацінскай Амерыкі, пачынаючы ад канца XIX стагоддзя і заканчваючы днём сённяшнім.

На вялікі жаль, падсвядома ці свядома, але ў цяперашніх сувязях Бацькаўшчыны з дыяспарай далёкага замежжа амаль не знаходзіцца месца нашым суайчыннікам, працоўным імігрантам з берагоў Р'юдэ-Ла-Платы. А пра ваенна-палітычную эміграцыю, дык упершыню пойдзе гаворка менавіта ў гэтым нарысе. Прэтэнзіі на вычарпальнасць, на катэгарычнасць у ім няма. І быць не можа. Матэрыял збіраўся па кроплях. Больш скрупулёзны аналіз наперадзе, і хочацца спадзявацца, што многія аўтары і даследчыкі возьмуцца за яго ажыццяўленне. Асабліва пасля прыняцця будучага Закона аб архівах, пра які столькі гаворкі. Дый нельга не ўлічваць, што і навукова-тэарэтычная, і афіцыйная, і ардынарная думка Аргенціны ніколі не вылучала нашых суродзічаў як асобны этнас. Бо яны ніколі не прыязджалі ў Аргенціну пад сваім сапраўдным імем... І тая ж грамадскасць, не задумваючыся, прыпісвала іх, як і большасць украінцаў, яўрэяў, па-

волжскіх немцаў-менанітаў, да "рускіх". І адно "цяперачка", як гавораць ла-платцыя беларусы старога пакалення, аргенцінцы толькі адкрываюць тэра інкогніта, Белую Русь...

Аднак не засохла беларускае дрэва пад вятрамі паўднёваамерыканскай пампы. Дарма што перамолвалі яго жароны палітыкі, ідэалогі, крызісаў, нарэшце асіміляцыі. Не засохла і дало маладыя парасткі, для якіх радамі бацькоў і дзядоў — частка духоўнай існасці і багата. Як для гэтай дзячынны (на здымку) у нацыянальным строі з беларускай абшчыны горада Абера, пераможцы конкурсу прыгажунь на свяце Дзень імігранта.

[Матэрыял "Беларусы Аргенціны" змешчаны на 5-й стар.]

РАЗЗБОЙВАЕМСЯ

...Серабрыстыя МіГі-27 выстраіліся па пляцоўцы. Праз нейкі час ад гэтых прыгажунь застануцца дэталі і кучы металу: на базе "Лясная" пад Баранавічамі пачалі знішчэнне баявых самалётаў. Акцыя праводзіцца ў адпаведнасці з Міжнародным пагадненнем па звычайных узброеных сілах у Еўропе. На першым этапе будзе ліквідавана 10 баявых машын. Частка атрыманых пры разборцы матэрыялаў ад самалётаў пойдзе для патрэб народнай гаспадаркі. За разборкай гэтай тэхнікі наглядаюць інспектары з замежных краін.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ НАВАСЕЛЛІ

У МІНСКУ І ВАШЫНГТОНЕ

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол ЗША Дэвід Суорц і намеснік міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Астапенка 5 красавіка падпісалі дакумент аб перадачы пасольству ЗША будынка ў Мінску, а ў гэты ж дзень у Вашынгтоне атрымала свой будынак і пасольства Беларусі. Абодва бакі ацанілі гэтую падзею як доўгачаканы крок да ўмацавання сяброўскіх і партнёрскіх адносін паміж дзяржавамі і імкненне да пастаяннай доўгатэрміновай дзейнасці. Пасольству ЗША выдзелена была генеральская рэзідэнцыя, а беларускае пасольства ў Вашынгтоне атрымала будынак, які з'яўляецца архітэктурным помнікам XIX стагоддзя.

ГОЛАС НІЗΟΥ

ЗАХАВАЦЬ НЕЙТРАЛІТЭТ

Беларускі цэнтр сацыяльнага і палітычнага прагнозу правёў даследаванне, мэтай якога было вызначэнне пазіцыі грамадзян у адносінах да таго, трэба ці не Беларусі падпісаць дагавор аб калектыўнай бяспецы краін СНД. Апытанне праводзілася ў 18 гарадах (Мінску, Брэсце, Кобрыне, Наваполацку, Верхнядзвінску, Оршы, Гомелі, Лоеве, Рагачове, Гродне, Лідзе, Мінску, Барысаве, Бабруйску, Маладзечне, Заслаўі, Шклове, Магілёве) і прылеглых вёсках.

За падпісанне дагавора аб калектыўнай бяспецы выказалася менш палавіны апытаных (42,5 працэнта). Большасць сёння падзяляе ідэю дзяржаўнага нейтралітэту, недалучэння да ваенна-палітычных блокаў (54,9 працэнта).

НА КАНГРЭСЕ МАЛАДЫХ ПАЛІТЫКАУ

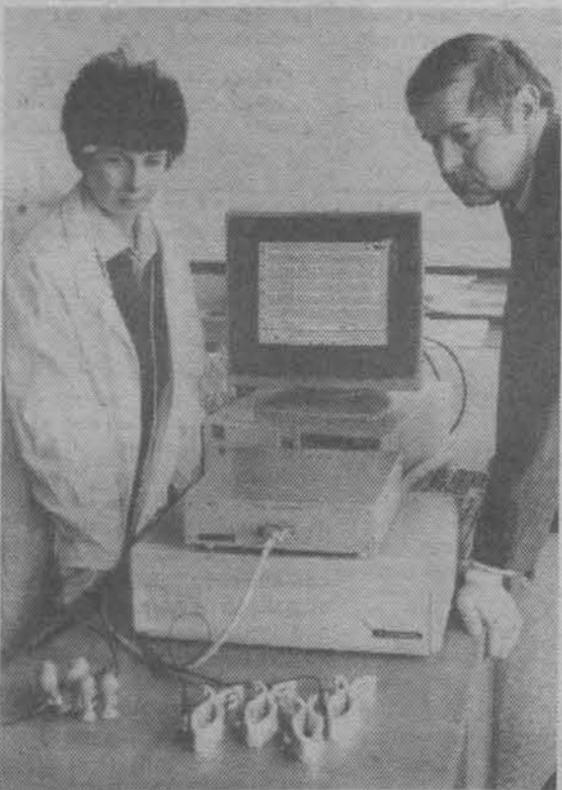
ШЛЯХ У ЕЎРОПУ

Беларусь інтэгруецца ў Еўропу не раней 2005 года. Такую думку выказаў міністр замежных спраў рэспублікі Пётр Краўчанка, выступаючы на I нацыянальным Кангрэсе маладых палітыкаў Беларусі, які нядаўна адбыўся ў Мінску.

Хоць Беларусь і еўрапейская дзяржава, але на вяртанне ў Еўропу — палітычна і эканамічна — нам спатрэбіцца не менш 20 гадоў. Спачатку туды прыйдуць некаторыя краіны былога Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Затым да 2000 года ў Еўропу дабярэцца Балтыя. Ну а Беларусь, як заўсёды, у канцы чаргі — замыкаючай.

Вось толькі гэта зманлівая лічба "20" непакоіць: некалі нам абяцалі праз 20 год пабудаваць камунізм, потым праз 20 год кожны павінен быў атрымаць асобную кватэру. Цяпер жа нам абяцаюць Еўропу. Што гэта — ракавая лічба?

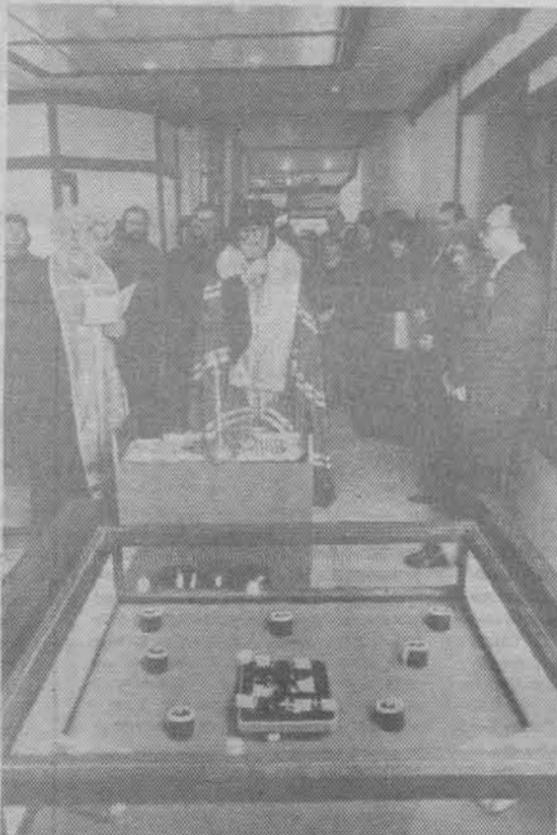
ПЕРАБУДАВАЛІСЯ

У мірных мэтах пачалі выкарыстоўваць напрацоўкі абароннай прамысловасці вучоныя гомельскага канструктарскага бюро "Прамень". У цэнтры іх даследаванняў — электрамагнітная энергія. Яе яны "прымушаюць" служыць на карысць людзям: ствараюць медыцынскае абсталяванне, апараты экспрэс-аналізу якасці збожжа, сістэмы камерцыйнага тэлебачання і многае іншае.

НА ЗДЫМКУ: начальнік участка Анатолий РОДЗІН і інжынер-праграміст Людміла ПЕРАВІСЛАЯ правяраюць шматфункцыянальны электракардыёграф.

"БРЫЛ'ЯНТАВЫ БІЗНЕС"

"Святы Георгій" — першы ў рэспубліцы прыватны ювелірыны магазін — адкрыўся ў Гродне па вуліцы Карла Маркса, 8.

Скажце, не час цяпер думаць пра брыльянты? З гэтым можна паспрачацца. Кожны ювелірыны магазін — гэта частка валютнага фонду любой дзяржавы. І няхай багатыя людзі ўкладваюць свае грошы ў золата і брыльянты. Падаткі, якія ў гэтым выпадку ідуць у казну, значна вышэйшыя за паступленні, скажам, ад камерцыйнага магазіна, які гандлюе калготкамі, туалетнай вадой і памадай. Так што дзяржаве ад "брыльянтавага" бізнесу — прамая выгада. Акрамя таго, "Святы Георгій" робіць шчодрыя дабрачынныя ўзносы: царкве, ахове здароўя, Чырвонаму Крыжу. Гаспадар магазіна Георгій Хацянкаў, ён жа ўладальнік Маскоўска-Якуцкага гандлёвага дому, дабавіў у гэты спіс яшчэ і міліцыю. Што ж, разлік правільны: хто добра плаціць, таго добра і ахоўваюць. На вітрынах "Святога Георгія" прадстаўлены надзвычай шырокі асартымент ювелірных вырабаў на любы густ, а галоўнае — на любы кашалёк: ад 37 тысяч рублёў да некалькіх мільёнаў. Гандлёвы дом мае кантракты па ўсяму свету: упрыгажэнні пастаўляюць з Ізраіля і Ерэвана, Галандыі і Харватыі, з Украіны і з Грузіі. У гэтым сэнсе наш Беловеліргандаль, на жаль, не канкурэнт.

"Святы Георгій" — першы ў сваім родзе ў Беларусі, але цэлая сетка магазінаў Г.Хацянкава ўжо дзейнічае ў іншых краінах СНД.

У бліжэйшы час рыхтуецца адкрыццё новых таксама ў Мінску, Брэсце, Віцебску.

НА ЗДЫМКУ: у дзень адкрыцця гродзенскі магазін "Святы Георгій" асвяцілі служыцелі царквы.

ДАЛУЧАЕМСЯ ДА СУПОЛЬНІЦТВА

ГОД ПАЖЫЛЫХ ЛЮДЗЕЙ

У сувязі з аб'яўленнем Еўрапейскім супольніцтвам 1993 года Годам пажылых людзей і салідарнасці пакаленняў Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь паставіў аб'явіць 1993 год Годам пажылых людзей і салідарнасці пакаленняў у Рэспубліцы Беларусь.

Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь, мясцовым Саветам народных дэпутатаў даручана вызначыць меры па правядзенню Года пажылых людзей і салідарнасці пакаленняў у Рэспубліцы Беларусь.

КАНТРАБАНДА

САМАЛЁТ НЕ ЎЗЛЯЦЕЎ

У Гродне спынена спроба вывазу за межы рэспублікі буйной сумы грошай — больш як 100 мільёнаў наяўных расійскіх рублёў. Грошы былі ўпакаваны ў 17 мяшкоў, знаходзіліся ў спецыяльна зафрахтаваным самалёце, які ўжо рыхтаваўся да палёту, і прызначаліся быццам бы на закупку для рэгіёна гаруча-змазачных матэрыялаў.

Дзякуючы паспяхова праведзенай беларускімі чэкістамі і іх калегамі з Украіны аперацыі кантрабандны самалёт не падняўся ў паветра. Стала вядома, што дакументы на атрыманне такой вялікай сумы ліпавыя і ніякага дагавора на пастаўку гаручага няма.

ВАКОЛ ДАГАВОРА

МОМАНТ ІСЦІНЫ ПАРЛАМЕНТА

11-я нечарговая сесія Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь уваходзіла, здавалася, у стадыю завяршэння больш ці менш мірнай тыднёвай працы. Як нечакана грымнула... І званку "нескладанае" пытанне аб заключэнні эканамічнага саюза з Расіяй і дагавора аб калектыўнай бяспецы ў межах СНД, раптам вынесенае на разгляд дэпутатаў, узвінула і кінула грамадскую думку на чарговую верхнюю прыступку нервознасці, дыскусій, супрацьборства.

Парламентарыі з першай спробы не прынялі рашэнне... 1-га красавіка не хапіла кворуму... Вярхоўны Савет робіць перапынак да 8-га... Праходзіць закрытае пасяджэнне прэзідыума парламента і ўрада...

6 красавіка ў Вярхоўным Савете адбылася прэс-канферэнцыя апазіцыі БНФ, прысвечаная гэтай тэме. У ёй узялі ўдзел народныя дэпутаты З. Пазыняк, С. Навумчык, Л. Баршчэўскі, У. Заблоцкі, В. Голубеў.

Лідэр апазіцыі З. Пазыняк засяродзіўся на палітычных момантах справы. Чаму менавіта цяпер ставіцца такое пытанне? А таму, лічыць ён, што адбыўся поўны прыватны эканамічнай палітыцы ўрада, які імкнецца захаваць старую структуру, спадзяюцца на пастаўкі расійскай нафты па нізкіх цэнах. Але Расія не будзе гандляваць па-старому, гэта ілюзія, там добра ці кепска, але ж ідуць рынковыя рэформы, а на Беларусі не. Да таго ж падпісаны дзесяткі пагадненняў у рамках СНД, якія не дзейнічаюць. Чаму так усё адбываецца? З. Пазыняк бачыць прычыну ў наступным. Заканамерна, што калі ўзнікае новая дзяржава, дык павінны праводзіцца новыя выбары, прыходзіць да ўлады новы ўрад. На Беларусі гэтага не здарылася. Урадавыя колы разумеюць, што, на думку прамоўцы, ім падтрымкі анутры не будзе. Таму разлік робіцца на знешнюю дапамогу, на незаконна адроджаную на XXIX з'ездзе КПСС, на ідэі рэанімацыі былога СССР.

Дагавор аб калектыўнай бяспецы немагчыма заключаць і таму, што Расія вядзе баявыя дзеянні. У краіне безупаддзе. Акрамя таго, у Расійскіх Узброеных Сілах становішча катастрофічнае. Цяперашні вясновы прызыў у войска дасць толькі 16 працэнтаў забяспечанасці навабранцамі. І пасля таго, як Беларусь увойдзе ў сістэму калектыўнай бяспекі, у "гарачых" кропках СНД будуць выкарыстоўвацца беларускія вайскоўцы, як "гарматнае мяса".

Народны дэпутат З. Пазыняк зрабіў выснову: "Далучэнне да дагавора аб калектыўнай бяспецы — антыдзяржаўная змова".

Балтыйска-Чарнаморскі Саюз (БЧС), за стварэнне якога выступае апазіцыя, гэта працяг нейтралітэту. Гэта не ваенны саюз. У БЧС ёсць перспектыва развіцця, у ім зацікаўлены ўсе краіны рэгіёна. "І калі ўступіць у ваенны блок з Расіяй, то як тады быць з Украінай?" — задаў пытанне З. Пазыняк.

В. Голубеў падкрэсліў, што адмова ад нейтралітэту прывядзе да страты Беларуссю аўтарытэту ў міжнародным супольніцтве, а таксама да пагаршэння адносін з Польшчай і краінамі Прыбалтыкі. Увогуле дагавора аб калектыўнай бяспецы паміж краінамі СНД не існуе. Яго ратыфікавала толькі Армэнія. Расія не збіралася гэтага рабіць.

Л. Баршчэўскі нагадаў прысутным, што на мінулай сесіі ВС Рэспублікі Беларусь была прынята ваенная дактрына, якая грунтуецца на паслядоўным курсе нейтралітэту і бяз'ядзернасці. Пытанне аб калектыўнай бяспецы не падрыхтавана як след да вынасу на разгляд сесіі: не былі праведзены адпаведныя перамовам і кансультацыі з суседзямі. Няма і эканамічнага абгрунтавання дагавора, як мяркуе У. Заблоцкі. Народны абраннік абгрунтаваў журналістам сваю тэзу аб тым, што вырашыць праблемы ВПК уваходжаннем у калектыўную бяспеку можна толькі часова і часткова. ВПК трэба канверсаваць кардынальным чынам.

С. Навумчык бачыць выйсце ў тым, каб вынесці гэтае пытанне на суд беларускага народа, на рэфэрэндум.

...7 красавіка ў той жа зале прайшла прэс-канферэнцыя Камісіі Вярхоўнага Савета па нацыянальнай бяспецы, абароне і барацьбе са злачыннасцю, у якой узялі ўдзел народныя дэпутаты В. Грыб, М. Скарынкін, Г. Казлоў, Л. Прывалаў.

Старшыня камісіі В. Грыб адзначыў, што парламент зрабіў правільна, даўшы магчымасць дэпутатам падумаць у перапынку. Прэзідыум ВС даручыў цэламу шэрагу міністэрстваў і ведамстваў вынесці свае заключэнні на гэты конт, што ўжо зроблена. Такое ж даручэнне мела і група экспертаў. Усе камісіі парламента ўжо зрабілі свае высновы. Большасцю галасоў Савет Бяспекі вырашыў рэкамендаваць сесіі далучыцца да дагавора ад 15 сакавіка 1992 года. З трыма папраўкамі, сэнс якіх у тым, каб нашы вайскоўцы не прымалі ўдзел у ваенных дзеяннях.

Матывацыя міністра абароны генерал-палкоўніка П. Казлоўскага заключалася ў тым, што ў Беларускім войску склалася цяжкая сітуацыя. Армія забяспечана бюджэтам толькі на 50 працэнтаў. У падрыхтоўцы афіцэраў усе разлікі Расія намагаецца весці ў валюце, калі Беларусь не ўвойдзе ў сістэму калектыўнай бяспекі. "Нішто не перашкаджае нам далучыцца да дагавора", — безапелляйна заключыў кіраўнік вышэйшага ваеннага ведамства Беларусі.

...9 красавіка Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь прыняў рашэнне далучыцца да Дагавора аб калектыўнай бяспецы.

С. АКОЎКА.

3 НАШАЙ ПОШТЫ

МНЕ, беларусу, вельмі хочацца, каб мы як цывілізаваная нацыя нарэшце перасталі шукаць ворагаў унутры нашага грамадства — правых і левых — і пачалі сур'ёзна працаваць, а не толькі выступаць з прыгожымі прамовамі з высокіх трыбун, з-за якіх нават лектара не бачна слухачам. За пачэсную справу беларушчыны трэба змагацца сярод людзей...

Як бы нас песімісты ці аптымісты ні дзялілі на "нашых" і "чужых",

паўцывілізаваным грамадстве проста не можа ні пайсці, ні паехаць на службовай машыне, бо мы яшчэ як нацыя не дараслі, не даспелі да пачэснай справы дэмакратызацыі.

Дрэнна ў нас і ў школе, і ў "навукова-камуністычных" ВНУ навучылі аналізаваць сацыяльныя з'явы. Нават вучоныя ці пісьменнікі сёння ў нас не здольны зрабіць сацыяльны аналіз су-

ганнямі ўсяго народа можна глыбока асэнсаваць гісторыю нашай Бацькаўшчыны.

Не трэба нам звярэць! Нават пры самых дрэнных сацыяльных умовах трэба заставацца чалавекам, Беларусам з вялікай літары. Хочацца згадаць словы папы Льва XIII, які роўна 100 год назад у сваёй энцыкліцы пісаў, што чалавек з'явіўся раней за дзяржаву. І чалавек павінен, лічу,

НАМ ЯШЧЭ ТРЭБА ДАРАСЦІ

на "добрых" і "дрэнных", усім нам нарэшце трэба ўсвядоміць, што Рэспубліка Беларусь — гэта нашагульня карабель. Ён ужо, на жаль, тоне. І калі мы разам у 1993 годзе не залатаем дзірак у гэтым караблі, ён можа трапіць на дно, ужо які раз у гісторыі стане чыёй-небудзь калоніяй. Калі ў шторм каманда замест аўралу пачынае паміж сабой высвятляць адносіны, што можа чакаць такі карабель? Аналагічна атрымліваецца і ў нашай маладой суверэннай Беларусі. Партый многа, таксама аратараў, што раз'язджаюць па блізім і далёкім замежжы як прадстаўнікі беларускага народа, а спраў, дзейсных і канкрэтных, пакуль не бачна.

Надоўга свядомым беларусам запомніцца забарона рэферэндуму аб роспуску парламента. Большага ўшчамлення свабоды нават нельга прыдумаць. Чым не сталінскі рэжым, калі з воляй народа ні на грош не лічыліся ўлады... Пасля гэтага агіднага кроку я перастаў цалкам даяраць дэпутатам, пра што б прыгожае і ўзнёслае яны ні гаварылі. І што гэта ў нас за абраннікі, якія дазваляюць сабе па 100 чалавек штодзённа прапускаць-прагульваць, як школьныя троечнікі, пасяджэнні сесіі?

Трэба нам, браткам-беларусам, нарэшце турнуць ад цёплай кармушкі паўнашчочных апаратных малайцаў, якіх, акрамя ўласных кватэр (сабе, дзецям і ўнукам), катэджаў і машын (службовых і ўласных) больш нічога ў жыцці не хвалюе.

Чаму так здарылася, што напрыканцы XX стагоддзя ў Беларусі не аказалася падзей, якіх можна аднесці да рангу знамянальных?

Назіраецца развал эканомікі, культуры, у школах, якіх і ў застойныя гады, перавага аддаецца рускай мове не як мове блізкага замежжа, а як роднай мове беларуса. Ідзе гвалтоўнае збядненне беларускага народа. А мы, інтэлігенты, стаім дзесяці ўбаку, абьяжава назіраем і нават пляскаем у далоні, калі ў краме без чаргі ўдалося купіць таннай каўбасы, а калі яшчэ і мянзэсу — то, наогул, на сёмым небе ад сабачага шчасця...

Панове! Не трэба сябе адурманьваць тым, што мы дажылі да росквіту дэмакратыі. Наша дэмакратыя мне нагадвае ржавыя баржы без вугалю ў бруднай вадзе, якія робяць халасты, нікому не патрэбны рэйсы...

Яшчэ ад "дастойнага сына народа" Л.Брэжнева мы навучыліся пляскаць у далогі і крычаць "ура", калі трэба і не трэба. Яшчэ ад М.Гарбачова мы навучыліся, што любы "працэс можа пайсці", асабліва калі добра памуціць вадку. Працэс дэмакратызацыі, на жаль, у нашым анархічным і на-

часнага жыцця. Дык ці патрэбны Беларусі такія псеўдавучоныя, якія і ў свае шановныя 70 год "цягаюцца" на працу ў акадэмію, а толькі карысць каму ад такога цягання і крэзання нейкіх псеўданавуковых артыкульчыкаў дзеля справаздачы?..

Не трэба нам, панове, клясці ўчарашні дзень. Гэта ж наша гісторыя. Трэба лепш вучыцца, каб у XXI стагоддзі не паўтараць мінулых памылак. Чаадаеў некалі сказаў: "Адмовіцца ад свайго мінулага — значыць пазбавіць сябе будучыні"...

Хочацца, каб стабілізавалася наша жыццё, каб Вярхоўны Савет і ўрад, калі яны здольныя, спынілі шалёны галоп цэн. А калі не — дык вызвальце, калі ласка, учарашнія апаратчыкі, месцы ў парламенце маладым і больш разумным... Сівізна на галаве — гэта яшчэ не сведчанне розуму для працы ў парламенце...

...Шалёны галоп цэн можа загнаць беларусаў да смерці, прычым, — галоднай, як дрэнны гаспадар заганяе добрага каня, калі не дае яму перадыху і аўсу ці хоць вотруб"я з вадой...

Радуе мяне станаўленне нашай нацыянальнай дыпламатыі. Толькі такім шляхам пра нас на глобусе змогуць даведацца лепш. Радуе мяне і та я праца па адраджэнню Беларусі, якую праводзяць нашы суайчыннікі як далёкага, так і блізкага замежжа.

Кансультскія пытанні, пытанні дагаворна-прававыя, пытанні дзяржаўнага пратакола, пытанні двухбаковых сувязей — гэта, спадары, не другараднае для нашага маладога грамадства. І не трэба нам станавіцца на пазіцыю недасведчанага чалавека, агулам ахайваць усё ў Беларусі — і добрае, і дрэннае... Праўда, на жаль, дрэннага ў нас пакуль больш. Але, на шчасце, добрых людзей у нашай рэспубліцы больш, чым злых...

Кіраўнікам краін СНД трэба часцей збірацца разам, каб сумесна больш паспяхова і эфектыўна вырашаць істотныя пытанні для ўсіх нацый былога СССР. Беларускім дэлегацыям у шэрагу замежных краін трэба больш эфектыўна працаваць на глебе ўзаемаадносін паміж народамі планеты і беларусамі. І, безумоўна, дыпламатам, як і нашым міжнароднага класа спартсменам трэба размаўляць на чужыне па-беларуску. Бо мова — гэта твар любой нацыі... А што за твар у нашых дыпламатаў, калі яны размаўляюць з гасцямі на мове суседняга народа — расейскай?..

Кожнаму беларусу сёння варта захапіцца літаратурай па гісторыі Беларусі, на мастацтва. Бо толькі агульнымі нама-

кіраваць дзяржавай, а не дзяржава — служыць роботам-машынай для прыгнечвання людзей.

Не трэба быць ваўкамі ці сабакімі сярод людзей! Нават сабакі сярод сабак так не паводзяць, як мы, стомленыя і абясціленыя, у розных шматлікіх чэргах жыцця і ў блуканнях па пакутах... Нельга аддзяляць сябе і сваю будучыню ад будучыні Беларусі XXI стагоддзя. Якімі мы выхаваем нашых дзяцей і ўнукаў сёння, так яны заўтра і будуць жыць.

Дрэнна, што нашы "хітрыя" законы вельмі лоўка абмяжоўваюць правы рабочых, сялян, інтэлігенцыі. Яны ствараюцца рэакцыйным урадам і на карысць не народа, а самога ж урада.

Я не належу і не належу ні да адной з групавак. І не хачу. Бо я пэдагог. І мая пачэсная задача — вучыць падрастаючае пакаленне Беларусі грамаце, свой вопыт, веды шчодро перадаваць маладым беларусам і беларускам.

Часам думаю, што БНФ ужо горш, чым працуе сённяшні парламент, працаваць проста не змог бы. Бо далей наогул няма шляху.

Нам трэба вучыцца разам зноў, як у сіваю даўніну, спяваць народныя песні. Бо менавіта праз песню найбольш праяўляецца душа чалавека. Песня здольная ачысціць чалавека ад розных паскудных і нячэсных спраў...

Я свой лёс беларуса хачу бачыць неадлучным ад лёсу сваёй радзімы, свайго народа, сваёй землякоў. Нарадзіўся я ў мяляўнічай вёсачцы Андронава, што ў кобынскім Палесці. Менавіта Палессе, яго прырода і людзі мяне выхавалі, акрэслілі дарогу ў прафесію і самастойнае жыццё. Свайго сына Максімку я назваў у гонар Максіма Багдановіча — майго любімага паэта...

Мне вельмі хочацца, каб беларусы вярнуліся да сваёй мовы, да сваёй культуры. Чаму нашы продкі маглі на ёй размаўляць, а мы адварнуліся?

Як прыёмна мне бывае ў школе, калі з настаўнікам фізікі ці матэматыкі размаўляеш па-беларуску і ў адказ чуеш беларускія словы.

Ці выжывем, беларусы? Лідары Беларусі лічаць пішнім адказваць на гэтае, маўляў, нямоднае пытанне. Упэўнены: выжывем. Зоймем сваё дастойнае месца ў Еўропе. Але нам трэба не проста выжыць, нам трэба застацца людзьмі, захаваць у сабе духоўнасць. Бо без роднай культуры, без мовы, без спадчыны свайго народа чалавек памірае, калі не фізічнай, то духоўнай смерцю абавязкова... Падумаем пра гэта.

Кастусь КАРНЯЛЮК,
настаўнік СШ N 73 г. Мінска.

МОВЫ АДНОЛЬКАВАЙ ДОЛІ

На працягу майго дзесяцігадовага знаёмства з беларушчынай мне часта даводзілася параўноўваць становішча беларускай мовы з эсперанта: як першая, так і другая трымаюцца на адным толькі энтузіязме, не маюць дзяржаўнай падтрымкі. Падтрымкі нябачна нават пасля аб'яўшчэння незалежнасці дый дзяржаўнага статуса мовы. Шмат якія выданні выходзяць на беларускай мове тыражамі калі не бібліяфільскімі, дык эсперанцкімі. Іх вокладкі можна пабачыць толькі ў рубрыцы "Выйшла з друку", але не на паліцах кнігарняў, дзе пануе другая родная, імперска-інтэрнацыянальная мова.

Крыўдна, калі браты па лёсе пакліваюць з эсперанта: "Для эсперантыстаў усё мовы чужыя, толькі міжнародная — родная". Ларыса Геніюш у вершы, які працытаваў спадар Чыгрын і ў "Нашым слове", і ў "ЛіМе", урэшце і ў "Голасе Радзімы", называе эсперанта нават дзікім. Пэтку можна зразумець: гэта не родная, нават не чужая мова, не свойская, не хатняга хову, але гэта гучыць як здзек з безабароннай сіраты, якая не мае гразнага гаспадара-заступніка... Можна некаму здаецца, што эсперанта пагражае нацыянальным мовам, прыкладна як беларуская мова ўяўляе, стварае пагрозу для нейкай другой, якая абавязкова хоча быць першай не толькі "дэ факта", але і "дэ юрэ". На самай справе яна нікому не пагражае, бо гэта мова нічыя, нейтральная, нават не агрэсіўная, бо няма дзяржавы, якая была б зацікаўлена з яе дапамогай асіміляваць нейкі народ, авалодаць свядомасцю іншага этнасу. Якраз наадварот: эсперанта абараняе нацыянальныя мовы малых этнасаў, аб'екты дый ахвяры моўнага імперыялізму, бо стварае патэнцыяльную перашкоду моўнай экспансіі. Будучы нейтральным

сродкам знешніх зносін, яна ставіць носьбітаў розных — вялікіх і малых моў — у аднолькавае, роўнае становішча, на адзін узровень, яна стварае паміж імі нейкую нейтральную зону, захоўвае моўную раўнавагу. Эсперанта імкнецца адрозніць, раздзяліць сферы ўжывання розных моў, бо эсперанта з'яўляецца быццам моўнай мяжой, праз якую лёгка пранікаць, не парушаючы яе. Як нейтральная мова, яна забяспечвае роўнасць усіх удзельнікаў камунікацыі, незалежна ад роднай мовы, нікога не ставіць у ніжэйшае, залежнае становішча — усе партнёры карыстаюцца не сваім уласным, але і не пазычаным сродкам зносін. Якраз для малых моў эсперанта з'яўляецца свайго роду кансервантам і гарантам. Эсперанта можа пагражаць толькі "вялікім" мовам, абмяжоўваючы іх апетыт да геге-моніі, але нават у тым выпадку, калі эсперанта запануе ў належнай ёй сферы, для ўсіх моў застануцца дастатковымі і рознымі па маштабах экалагічнымі нішамі.

Эсперанта ўзнікла ў адзін час з беларусіям адраджэннем — на беларускай этнічнай тэрыторыі, на сумежжы культур і этнасаў, у самым цэнтры Еўропы, у нейкай аморфнай прасторы. Не дзіва, што гэта адзіны з тысячы змбр'ёнаў "штучных" моў (беларускую таксама нехта назваў штучнай), які на працягу больш стагоддзя даказаў сваю жыццяздольнасць, хаця вырас сіратой, не кажучы пра іншыя здольнасці. Дзіўным супадзеннем гэтая самая аморфная прастора, гэты самы рэгіён Белай вежы і Палесся, у старадаўнюю эпоху на мяжы балцкага арэала даў пачатак магутнаму славянскаму моўнаму дрэву, хаця ад балтаў засталіся адно старыя піні і прыгожа квітнеючая шпільшына на гэтым месцы.

Валдас БАНАЙЦС.

Новая Вільня.

САКАВІТЯЯ ЛАСУНКІ-СЛОВЫ

Хачу выказаць некаторыя свае думкі, хаця, адчуваю, гэта будзе няпроста, бо за гады жыцця па-за межамі Бацькаўшчыны язык мой адзержавянеў і згубіў здольнасць вольнага паведамлення, але вось сяджу, корпаюся ў памяці, выцягваючы адтуль, як дзяцел з-пад кары сакавітыя ласункі, — словы. Наконт спрэчак вакол беларускай мовы хачу выказаць некаторыя свае разважання. На мой погляд, не трэба фарсіраваць сходу гэтую парожыстую раку, столькі дроў можна наламаць, гэта справа не аднаго года. Няхай будзе ўсё паступова. Неразумна ціснуць на свой народ дэкрэтамі і іншымі кабінетнымі рычагамі, толькі настрайваць супраць сябе. Тут важна быць тонкім псіхалагам. Вось у Татарстане таксама спачатку пачалі, а пасля апамяталіся: што ж мы робім, многія татары (хрышчоныя) зусім не варожа ставяцца да рускай мовы, а насупраць, згодны вывучаць яе, лічаць сваёй, не скажу, што роднай, але і не

забараняюць дзецям гаварыць па-руску.

Днём, у гадзіны казанскага радыё, праводзіцца перадача пад рубрыкай: "Учымся гаворыць по-татарски". Праўда, мне здаецца, ад гэтага толку, як з казла малака, бо расіне — народ упарты, ён нічога і чуць не хоча пра другую, тым больш татарскую мову. Дык што ж нас цяпер за гэта лупіць ці выганяць, як надрываюцца нейкія крыкуны? Спакойна, грамадзяне, так можна і да канфіктаў дакаціцца. А на які чорт усё гэта патрэбна? Трэба працаваць і дружна, пасяць зло вельмі лёгка, жыць у згодзе — цэлая навука. Не дай Бог, яшчэ нам усім дакаціцца да ліліпуціх праблем, з якога канца разбіваць курьёнае яйка!

У заключэнне хацеў бы пажадаць вам здароўя і поспехаў у вельмі добрых справах.

Застаюся назаўсёды шчыры паляшук з Парэчча, што пад Бабруйскам.

Анатоль БЕНЕДЗІКОВІЧ.

Татарстан.

ДАПАМАЖЫЦЕ ЗНАЙСЦІ ЧАЛАВЕКА

**МОЖА,
ХТО
ПАМ'ЯТАЕ
ПРА ГЭТА?**

Усё часцей у рукі журналістаў трапляюць дакументы, фотаматэрыялы, што захоўваліся перш у архівах КДБ, як асабліва сакрэтныя. Часцей за ўсё яны тычацца “ворагаў народа”, рэпрэсаваных у трыццатыя-саракавыя гады. Вось і гэтыя здымкі нам перадалі супрацоўнікі Міністэрства бяспекі Чувашы. Стос фатаграфій захоўваўся асобна ад усіх дакументаў. Сярод іх аказаліся і тры здымкі, што належалі, відавочна, некаму з Беларусі. Але каму канкрэтна — цяпер вызначыць цяжка, таму што ні ў адной са спраў упамінання пра іх няма. Магчыма, яны належалі розным людзям.

Можна ключ да разгадкі дасць надпіс на партрэце маладой жанчыны: “Даро- гому товарищу на память от Юзефы Михайловны Киркилло. 25/XII. 16 г. Минск”. Апошнія тры літары прозвішча не вельмі разборлівыя, яго можна прачытаць і як Кіркільна. Хто такая Юзэфа Міхайлаўна, якому таварышу падарыла яна свой партрэт у 1916 годзе? Магчыма, ён быў сярод удзельнікаў I Усебеларускага з’езда селькораў газеты “Беларуская вёска”, адлюстраваных на іншым здымку [21—

24 сакавіка 1926 года), ці сярод урачоў, чый вучэбны збор праходзіў у Мінску ў жніўні таго ж года. На апошнім здымку стаіць штамп фатаграфіі, што знаходзілася на вуліцы Савецкай, у доме 73 (або 78).

Вось і ўсе мізэрныя звесткі, якія мы маем. Спадзяёмся, што ваша газета не пашкадуе месца для гэтых здымкаў, а яе чытачы дапамогуць нам у пошуках. Магчыма за ўсім гэтым стаіць нечый лёс (ці лёсы). Пра якую драму могуць расказаць гэтыя фатаграфіі!

Уладзімір ЖЭБІТ,
супрацоўнік газеты “Советская Чувашия”.

Чэбаксары.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

**ДОКТАР
АЛЯКСАНДР ГАЛЫНСКІ**

Ёсць у нас такі летапіс поля калгаса “Запаветы Ільча”. Дык вось у ім пазначаны сабраныя за многія гады імёны дзекабрыстаў, рэвалюцыйных народнікаў, сяброў “Пецярбургскага Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа”, герояў трох рускіх рэвалюцый. Але адзін з важнейшых перыядаў развіцця рэвалюцыйнага руху Расіі — 40–60-я гады XIX стагоддзя — не меў ніводнага імені дэмакратычнага руху. Самыя ўпартыя шматгадовыя пошукі не прыносілі поспеху. Толькі аднойчы я знайшоў у гісторыка-літаратурным выданні імя “польскага эмігранта”, Аляксандра Вікенцьевіча Галынскага. Праўда, знаходка тады на мяне ўражання не зрабіла. Па-першае, Галынскія, шматлікі панскі род, нядобрай славай карыстаюцца ў жыхароў шэрагу раёнаў усходу Магілёўшчыны. Па-другое, яшчэ невядома, да якой польскай эміграцыйнай адносіцца: да рэвалюцыйнага крыла герояў групы легендарных рэвалюцыйнераў С.Ворцэля, Дамброўскага і В.Урублеўскага ці да рэакцыйнага крыла “белай эміграцыі”. Але звычайка абавязкова запісваць імёны ўсіх знойдзеных землякоў стала законам. Імя Аляксандра Галынскага давялося ўпісаць у асобны сшытак.

Я ведаў, што былі Галынскія прыгнятальнікі, якія не зрабілі нічога добрага для беларускага народа і нашай культуры. У вядомай кнізе ваеннага гісторыка Жыліна “Контрнаступленне Кутузава” я чытаў, што ў 1812 годзе фельдмаршал М.Кутузаў быў за- непакоены тым, што ў Крычаве памешчык Галынскі абяцаў Напалеону сфарміраваць дваццацітысячны атрад добраах- вотнікаў і выступіць супраць рускіх. Праўда, з гэтага нічога не атрымалася, і дарэмна некаторыя гісторыкі пішуць пра “атрад” як пра факт. Наадварот, быў парты- занскі атрад паміж Крычавам і Мсціславам, які змагаўся супраць замежных захопнікаў. Ведаў я, што быў палкоўнік Іван Галынскі, той самы, што купіў у князя Р.Па- цёмкіна вялікае Крычаўскае ста- рства за каласальную суму (а шляхецкі гісторык Кіркор у кнізе “Живописная Россия” пісаў у кан- цы мінулага стагоддзя, што Па- цёмкін падарыў “беднаму” Галын- скаму гэтыя ўладанні). У Галын- скага ў апошнія чвэрці XVIII ста- годдзя было дастаткова грошай, здабытых шляхам самай жорст- кай эксплуатацыі беларускіх ся- лянаў, у тым ліку і ўраджэнцаў на- шага краю. Ведаў, што да Каст- рычніцкай рэвалюцыі жыў у Кры- чаве доктар-памешчык Галынскі. Праўда, ён лячыў людзей бясплат- на. Але разка пратэставаў, што ў яго садзе збіраліся ў 1905 годзе мясцовыя маладыя члены сацыял- дэмакратычнай групы на чале з тэлеграфістам І. Кажэнавым, па- рабаваў іх пакарэння. Мы бачылі самі такую запіску ў аднаго ста- рога калекцыянера. Вось якія я ведаў Галынскіх.

Аднойчы мой добры знаёмы і выдатны гісторык Беларускай ме- дыцыны і інтэрнацыянальных сувя- зей беларусаў, В. Грыцкевіч, прыслаў у нашу раённую газету невялікі інфармацыйны матэрыял пра Аляксандра Галынскага. Ака- залася, што наш зямляк пада- рожнічаў па ЗША, жыў там, па- бываў у шэрагу краін Лацінскай Амерыкі і спачуваў прыгнечаным народам гэтых краін. Але палітычны твар Галынскага з за- меткі не быў ясны. І рэдакцыя

адправіла яе ў архіў. Я ўсё ж выпісаў з заметкі некалькі фраз, тым больш, што В. Грыцкевіч у сваім пісьме да мяне ўказаў на неабходнасць працягу пошукаў.

Я змясціў імя А. Галынскага ў спіс землякоў, звесткі аб якіх трэ- ба было шукаць. Але які? Дзе? Матэрыялы пра доктара-пада- рожніка, мусіць, знаходзяцца ў Польшчы, Англіі, Францыі, ЗША, Італіі. Я вырашыў перачытаць усё, што прысвечана 40–60 гадам XIX стагоддзя і ёсць у бібліятэках Кры- чава і маеі асабістай бібліятэцы, потым ужо запатрабаваць кнігі з іншых бібліятэк. Выршыў пачаць з “Былога і дум” А. Герцэна. Там былі невялікія даныя пра А. Галын- скага. Перачытаў кнігі, у першую чаргу адзін з тамоў “Літаратур- ного наследия” і іншыя работы, прысвечаныя жыццю і творчасці А. Герцэна. І там былі даныя аб нашым земляку. Кароткай інфармацыяй з польскай энцыкла- педыі дапамог вядомы беларускі вучоны А. Мальдзіс. Паступова сабраліся матэрыялы, што дазва- ляюць каротка расказаць пра ча- лавека, які меў прамое дачынен- не да поля калгаса “Запаветы Ільча”, яго гісторыі.

А. Галынскі з’яўляўся прамым спадчынікам уладальніка маён- та Задобрасць, жыў на грошы, што атрымліваў з зямляў і пры- гонных сялян з Задобрасці, Бочкі і іншых вёсак нашага краю, якія належалі роду Галынскіх. Тут ужо ніякіх сумненняў быць не магло. Галынскі знаходзіўся ў да- волі блізкіх адносінах з Герцэ- нам.

Аляксандр Галынскі нарадзіўся ў Крычаве ў 1816 годзе. Дзе і як пра жыў ён юнацтва, дзе вучыўся — пакуль невядома. Але калі наш зямляк стаў урачом, то значыць ён меў адпаведную адукацыю. Быў жа не толькі ўрачом, але і таленавітым журналістам, які друкаваўся ў газетах Парыжа, Лондана, у іншых краінах. У кан- цы 40-х гадоў мінулага стагоддзя ў Парыжы рускі палітычны эмігрант Н. Сазонаў арганізаваў рэвалюцыйны клуб. Сярод яго блізкіх сяброў быў Аляксандр Га- лынскі. У клуб уваходзілі палітычны эмігранты многіх краін і французскія рэвалюцый- ныя і прагрэсіўныя дзеячы, таму можна меркаваць, што наш зям- ляк быў з ім добра знаёмы. Цікавая назва клуба: “Брацтва на- родаў”. Клуб адразу ж узяў такі напрамак у сваёй дзейнасці, што буржуазна-рэакцыйны ўрад Францыі неўзабаве загадаў яго закрыць. Галынскага і яго нека- торых сяброў выслали з Парыжа.

Ён пабываў у Швейцарыі. Але на доўга затрымаўся ў Лондане. Там зноў сустрэўся з А. Герцэ- нам. Іх яшчэ ў Парыжы ў 1849 годзе пазнаёміў усё той жа Н. Сазонаў. Аляксандр Герцэн, аўтарытэт якога сярод рэвалюцый- наў Еўропы быў вельмі вялікі, з Галынскім сувязь падтрымліваў многа гадоў.

Чым жа займаўся наш зямляк у Лондане, які з’яўляўся цэн- трам рэвалюцыйнай польскай эміграцыі? Там жылі яе лепшыя прадстаўнікі, у тым ліку С. Вор- цэль і іншыя блізкія сябры Га- лынскага. Вось характарыстыка Аляксандра Вікенцьевіча ў ад- ным з аўтарытэтнейшых нашых гісторыка-літаратурных выдан- няў Акадэміі навук СССР: “Аляксандр Вікенцьевіч Га- лынскі (1816) — польскі эмігрант, літаратар”. На яго сродкі была створана друкарня польскага “Дэмакратычнага та- варыства” ў Лондане і выдава- лася газета “Польскі дэмок- рат”. З Герцэнам Галынскі паз- наёміўся ў 1849 годзе ў Пары- жы праз Сазонава; у тым жа годзе высланы з Францыі”.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

КОНКУРС АДНАГО ТВОРА

“ЗАЙГРАЙ, ЗАЙГРАЙ, ХЛОПЧА МАЛЫ...”

Загадкавыя постаці Адраджэння... Яны то аддаляюцца, то набліжаюцца да Беларусі, да яго народа на розных гістарычных пераломах краю. І толькі Вечнасць ведае, якая ў тым загадка.

Багрым. Бог Грым?! Бог-Каваль?! Пасланы Богам на зямлю Анёл, каб абраніць зорку Паззіі верш “Зайграй, зайграй, хлопча малы...” і выкаваць цуда-твор кавальскага мастацтва — для Богага Храма, для Крашынскага касцёла жырандолю... Няхай сабе і па Бастонскаму ўзору. Але кветкі-ружы — вочы Неба, і птахі-жаваранкі з па-над Шчыры, — з беларускай зямелькі-матухны. Люстра пазта-каваля, як далоні, малітоўна ўзнятыя да Неба, да Бога — далоні таленавітага самародка з мястэчка Крашын Баранавіцкага раёна Паўлюка Багрыма.

180 зімаў і летаў з дня яго нараджэння, як жаўрукі з ягонаў жырандолі, праляцелі над Беларуссю. Ганенні на Божыя Храмы не абмінулі і Багрымаву жырандолю. Калі была яна знятая з-пад столі Крашынскага касцёла, ператворанага пры старшынні калгаса “Перамога” Мацкоўскім у склад “хамуты-падсядзелкі-ржавыя цвікі” новым старшынёю — спадаром Казляком — і перанесена ў калгасны музей у мясцовы клуб — то страціла некалькі спеўных Багрымавых жаваранкаў: некаму з імянітых альбо і не наведвальнікаў спадабаліся?! А хочацца верыць, што вернуць яны тых “трафеі” на месца — на святую Багрымаву люстру ў Крашынскі касцёл, які ўжо другі год зноў стаў дзеючым Храмам. Пачуце мяне, хто ўзяў жаўрукоў, вярніце іх народу, Беларусі, няхай сабе і ананімна. Можна і не ў Крашын — у Міністэрства культуры, у 420-ты пакой мне, Ніне Загорскай. Я перадам іх у Крашын.

А цяпер — пра конкурс аднаго твора “Зайграй, зайграй, хлопча малы...”. Заснавалі яго па ініцыятыве Рэспубліканскага і Баранавіцкага раёнаў аргкамітэтаў па ўшанаванні памяці і прапагандзе творчай спадчыны Паўлюка Багрыма з нагоды 180-годдзя з дня яго нараджэння Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі і Беларускага фонду культуры сумесна з Міністэрствамі адукацыі і інфармацыі Рэспублікі Беларусі, творчымі саюзамі пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, музычных дзеячаў Беларусі, Беларускамі фондам славянскага пісьменства і славянскіх культур і Згуртаваннем беларусаў свету “Бацькаўшчына”. Заснавалі з гэтай больш глыбокага вывучэння жыццёвага і творчага шляху і ўстанавлення гістарычнай справядлівасці да лёсу пазта-самародка і кавальскага мастака з вёскі Крашын Баранавіцкага раёна. Заснавалі як КОНКУРС АДНАГО ТВОРА. Чаму? Два творы нам пакуль вядомыя з яго неўміручай спадчыны. Верш у жанры паззіі — “Зайграй, зайграй, хлопча малы...” і жырандоля — у жанры кавальскага мастацтва. Рэспубліканскі аргкамітэт выдаў да 180-годдзя Паўлюка Багрыма паштоўку: памянёны тут верш і фрагменты ягонае жырандолі. А выхадзіць, што гэта, па сённяшніх звестках, поўны збор твораў. Трагічна, але факт. Куды падзелілі сшыткі з ягонымі творамі, што аднялі ў юнага крашынскага паўстанца альбо прыхільніка Крашынскага паўстання вольных сялян-крашынцаў супраць вераломнага мясцовага пана Юрагі, які ў пасаж за дачкоў Мацея Радзівіла атрымаў Крашынскі маёнтак?! Пазт у слове і Пазт у метале. Па аднаму твору ў жанры. Але ведае іх кожны адукаваны беларус. Гэтая акалічнасць і з’явілася добрай падказкай для арганізатараў конкурсу... — даць права кожнаму яго ўдзельніку прадстаўляць на конкурс “Зайграй, зайграй, хлопча малы...” толькі адзін твор. Праўда, КОНКУРС АДНАГО ТВОРА на гістарычную тэму мае шырокі жанравы спектр, а менавіта — гэта конкурс на лепшы верш; на лепшую песню; на лепшы твор кавальскага, выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Для таго каб абудзіць творчасць маладых пазтаў, конкурс на лепшы верш мае ўзроставае абмежаванне: у ім могуць прымаць удзел пазты да 30 (трыццаці) гадоў ад нараджэння. Да разгляду прымаюцца вершы на беларускай мове памерам не больш за тры старонкі, надрукаваныя на машыцы, у двух экзэмплярах. Вершы — новыя, неапублікаваныя, не перададзеныя па радыё альбо па тэлебачанні. Так бы мовіць, “прэм’ерныя”. З памятай “На конкурс аднаго твора “Зайграй, зайграй, хлопча малы...” іх трэба дасылаць на адрас: 220034, Мінск, вул. Фрунзе, 5, Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Удзельнікам усіх жанравых конкурсаў — на лепшы верш, на лепшую песню, на лепшы твор кавальскага, выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва трэба поўна прадставіцца. Конкурс — адкрыты. Таму трэба ўкласці ліст паперы, на якім надрукавана альбо выразна напісана прозвішча ўдзельніка конкурсу, імя і імя па бацьку (а не ініцыялы), год нараджэння, месца работы і пражывання, тэлефоны.

Куды ж прадстаўляць іншыя творы? Песні — клавiры (партытуры) пажадана і магiтазапіс — у Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі, пакой 420; творы кавальскага, выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — у Міністэрства культуры, пакой 416-А. Нагадаю адрас міністэрства: 220010, Мінск, вул. Савецкая, 9. Узрост пазтаў-песеннікаў не абмяжоўваецца, як і ўзрост усіх іншых удзельнікаў конкурсу аднаго твора, апроч пазтаў, удзельнікаў конкурсу на лепшы верш. Кампазітары могуць ствараць свае песні як на новыя вершы, так і на апублікаваныя, але — на беларускай мове. Па кожным жанры конкурсу прадугледжаны прэміі: шэсць першых — па 25 тысяч рублёў кожная (па адной), шэсць другіх — па 15 тысяч рублёў, шэсць трэціх — па 10 тысяч рублёў і дванаццаць заахвочальных (па дзве на жанр) — па 7 тысяч рублёў кожная. Для падвядзення вынікаў конкурсу аднаго твора на гістарычную тэму “Зайграй, зайграй, хлопча малы...” створаны тры журы, якія ўзначальваюць рэдактар часопіса “Полымя” пазт Сяргей Законнікаў, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага народнага хору імя Генадзя Цітовіча старшыня Саюза музычных дзеячаў Беларусі Міхась Дрынеўскі і заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусі Уладзімір Уродніч.

Конкурс аднаго твора прадоўжыцца з 25 сакавіка па 1 ліпеня гэтага, 1993 года. Імёны пераможцаў будучы названы на Свяце Багрыма ў вёсцы Крашын Баранавіцкага раёна, на радзіме пазта і кавальскага мастака Паўлюка Багрыма 27—29 жніўня гэтага года, калі ўжо зжата будзе жыта, калі збярэцца з летняга выраю вучні і настаўнікі Крашынскай сярэдняй школы, якая ганарыцца сваім музеем Паўлюка Багрыма, зберагае і памнажае, працягвае збіраць матэрыялы пра свайго слаўтага земляка. Як вы ведаеце, 180 гадоў з дня нараджэння пазта Беларусі адзначала 14 лістапада 1992 года. Аднак той, хто звернецца за даведкай пра дату нараджэння гэтага славянскага дзеяча беларускай культуры ў адпаведны том Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, знойдзе годам нараджэння Багрыма год 1813-ты. Новыя дакладныя звесткі пра Паўлюка Багрыма з Крашына дапамаглі ўстанавіць вучоны-літаратуразнаўца Язэп Янушкевіч, пазт Анатолю Сыс і былы плян Баранавіцкага касцёла, які ў 1939 годзе выехаў у Польшчу і зараз жыве ў кля-Вроцлаўскім манастыры Святога Кацярыны, — ксёндз Караль Жураўскі. Так што рупліўцаў, даследчыкаў жыцця і творчасці Багрыма з Крашына і Рэспублікі Беларусі чакае мора працы. Хто ведае, можа конкурс аднаго твора, прысвечаны Паўлюку Багрыму, прынясе вялікі пфен, і музейныя экспазіцыі мемарыяльнай сялібы Паўлюка Багрыма і кузіні ў Крашыне займеюць таленавітыя творы, якія згодна ўмовам конкурсу набудзе Міністэрства культуры — з правам перадачы часткі іх музею Багрыма ў Крашыне. Там, на Свяце Багрыма ў жніўні, якое рыхтуюць у праўленні культуры і адукацыі Брэсцкага аблвыканкома і аддзельны культуры і адукацыі Баранавіцкіх раёнаў і гарадскога выканкомаў Саветаў народных дэпутатаў, будуць прадстаўлены творы лаўрэатаў конкурсу “Зайграй, зайграй, хлопча малы...”

Пспехаў вам, пазты, пазты-песеннікі і кампазітары, каваль-мастакі, жываліцы, графікі, “прыкладнікі”... — прафесійныя майстры і народныя ўмельцы. Тэма вашых твораў — гістарычная. Але не трэба разумець гісторыю абмежавана. Бо і ўчарашні дзень — гэта ўжо гісторыя. Гісторыя ва ўсіх выявах жыцця. Кожны ўдзельнік конкурсу мае шанс стаць яго лаўрэатам. Боганатнёнай вам творчасці і спрыяння долі!

Ніна ЗАГОРСКАЯ,
старшыння Рэспубліканскага аргкамітэта па ўшанаванні памяці і прапагандзе творчай спадчыны пазта-самародка і кавальска-мастака Паўлюка Багрыма.

ЗА ТРЫ КІЛАМЕТРЫ АД БАЛЬШАКА

Асфальтавая стужка дарогі бяжыць у напрамку мястэчка Ракаў. Паабалал сустракаюцца ўладанні дачнікаў, у якіх не дамы, а сапраўдныя харомы. Кожнае збудаванне ўнікальнае, непаўторнай канструкцыі, колеру.

Але ёсць на гэтым маршруце мясціны, якія нагадваюць вам і аб тым, як жылі нашы продкі раней, якімі рэчамі карысталіся. Усё гэта вы ўбачыце, калі заглянеце ў Навапольскую сярэдняю школу Мінскага раёна, што за тры кіламетры ад бальшака. Там абавязкова параяць правесці гадзіну-другую ў пакой-музеі, якому настаўнікі і вучні далі назву “Беларуская хатка”. Чаго тут толькі няма! Сабрана ўсё вучнямі. Яны наладжвалі экспедыцыі, з якіх кожны раз вярталіся больш відучымі і дабрэйшымі душою, бо, наведваючы вясковыя хаты, сустракаліся з гістарычнай і культурнай спадчынай сваіх бацькоў і прадзедаў. У “Беларускай хатцы” праходзяць урокі гісторыі, літаратуры, сустрэчы з пісьменнікамі. Сюды прыходзяць на экскурсіі людзі розных прафесій і ўзростаў. Калі слухаеш школьнага экскурсавода, ствараецца ўражанне, што чуеш дыханне сялянкі, якая прадзе кудзелю, углядаешся ў зыркiя іскры агню ля кавальскага меча, кранаеш рукой аблуплены ствол ліпы, з кары якой пляліся лапці-хуткаходы... Тут і сялянскі ложак, саматканя ручнікі, прасы, у якія засыпалася гарачае вуголле, прасніца, калаўрот, коўдры-саматканкі. Ёсць макет вясковай печы з усім неабходным для яе начиннем.

— Наша “Беларуская хатка” стане цэнтрам адраджэння народных абрадаў, якія ўтрымліваюць у сабе элементы песеннага, харэаграфічнага, тэатральнага, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, — зазначыла намеснік дырэктара школы Т. Ваньковіч.

Дарэчы, ад сваіх бабуль вучні запісалі шмат песень — жніўных, калядных, сямейна-абрадавых і інш. Пасля заняткаў у “хатцы” збіраюцца школьнікі. Ім тут добра адпачываецца. А калі яшчэ заходзіць іх любімая настаўніца, арганізатар “Беларускай хаткі” Алена Васільеўна Аўсянікава, то тады тут сапраўднае свята. Доўга гучаць песні. Ды не нейкія там бугі-вугі, а тыя, якія спявалі іх бабулі. Слухаючы песні ў выкананні вучняў, падумаў: таму, відаць, і вечная народная творчасць, што яе, як эстафету, падхопліваюць малодшыя пакаленні і нясуць далей. У “Беларускай хатцы” дзеці знаёмяцца з рамёствамі, якія пераважалі ў гэтай мясцовасці: ткацтвам, вязаннем, пляценнем, вышыўкай.

Карацей кажучы, педагогічны калектыў Навапольскай школы робіць усё, каб не загінуў спрадвечны скарб, створаны рукамі землякоў, каб не загубіўся ў кругаверці веку.

А. ВІКТАРАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі школьнага ансамбля выконваюць народную песню “Цячэ вада ў ярку”; у “Беларускай хатцы” вучаніца 7-га класа А. ЛІСТРАЦЕНКА; А. САБАЛЕЎСКАЯ і В. КАМЛЁВА; “Ці не хочаце пачаставацца!” — запрашае Н. ВАНЬКОВІЧ.

Фота А. БАСАВА.

ТЭАТР МАНЕКЕНАЎ

Музеі манекенаў існуюць у розных краінах свету, і часта іх наведвальнікі, абменьваючыся ўражаннямі, гавораць адзін аднаму: “Ну паглядзі, зусім жывыя!” Можна менавіта жаданне прымусяць “рухацца” мёртвыя фігуры і падштурхнула Юрыя Пярмінава стварыць тэатр манекенаў. Дванаццаць год спатрэбілася майстру на тое, каб зрабіць лялькі, пашыць для іх адзенне, запісаць фанаграму. І вось спектакль “Курган” па матывах твора Янкі Купалы пачаў жыць на сцэне Мінскага палаца піянераў.

Здаецца, зроблена выдатная справа, яшчэ адзін крок на цяжкім шляху нацыянальнага адраджэння, але ж, зусім нядаўна адкрыўшыся, тэатр ужо закрываецца. Прычына! Адсутнасць памяшкання. Шмат устаноў, Палацаў культуры і музеяў абышоў Юрыя Пярмінаў. У адным месцы адмаўлялі

адразу, у другім адразу ж згаджаліся, але патрабавалі арэндную плату паўтары тысячы рублёў за дзень. Карацей, дзіўны тэатр сёння нікому не патрэбны. Нікому, акрамя школьнікаў, якія з задавальненнем цэлы месяц хадзілі на спектаклі, аматараў тэатра, ды і проста цікаўных людзей, якім хочацца ведаць пра любую новую з’яву ў культурным жыцці рэспублікі. Шкада, што ў лік гэтых людзей не ўваходзяць тыя, ад каго залежыць лёс маленькага тэатра Юрыя Пярмінава.

В. АНАТОЛЬЕВА.

Фота Віктара СТАВЕРА.

НА ЗДЫМКУ: персанажы пазмы Я. Купалы “Курган”, удзельнікі тэатра манекенаў.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Адзін. Сям’і няма. Жыву ў старой “хрушчоўцы” —

У каханні прылівы, адлівы,
Узнясенні і рэкія зрывы,
Асалода бязмежка —
і краты,
Паўната уладання —
і страты.
Спушташэнні яшчэ —
і згаранні,
Ашуканні і проста
шуканні...
Вось якая радня
у каханні...

Зінаіда ДУДЗЮК

Малачаем і чыстацелам
зводзіла рабацінкі,
а яны зноў і зноў абсыпалі
твар
ад вясновага сонца,
ад нараджэння дзяцей,
і зніклі самі толькі
тады,
калі гора прыпудрыла твар
стомаю і адчаем.
Дый нашто яны цяпер, тыя
рабацінкі,
калі памёр той,
хто хахаў іх бясконца!

Марк СМАГАРОВІЧ

Я не пясняр народны
І не герой зусім.
Бяднее край мой родны,
І я бяднею з ім.
Мой карабель марудна
Праплыву яшчэ шэсць міль.
І паміраць абсурдна,
І жыць няма больш сіл.
Харчуюся ў сталоўцы.

Без крат, а як турма...
Патрэбна ўсюды мера,
Я перагнуў, бадай,
Такая атмосфера —
Прабач, мой родны край!

Ад роднага дома
У бездань начы
Вялі нас свядома
Ідзі лаўкачы,
Быў голод, быў холад,
І гора было.
Усе беглі ў горад,
Пусцела сяло...
Адна ёсць ідэя,
Ідэя і ідэя:
Агонь Праметэя
Панесці далей.

Паўлюк ПРАНУЗА

Выжыць! Чуем на сходах,
у крамах.
Выжыць! Чуем у школах,
у храмах.

Выжыць! Шэпча ручай
абмялелы.
Выжыць! Сад хоча квецені
белай.

Выжыць! Колас на полі
бядуе.
Выжыць! Сумна зязюля кукіе.

Выжыць! Плач у
чарнобыльскай зоне.
Ветка, Хойнікі ў чорнай
кароне.

У Бабруйску, Нароўлі,
Нясвіжы
Чуем страшнае, грознае:
“Выжыць!”

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

З НАДЗЕЯЙ І ТРЫВОГАЙ

Хочацца далучыцца да разважлівага заплыту дакладчыка да інтэлігентаў, асабліва тых 42 раёнаў, дзе няма суполак ТБМ: “Нуўжо вы не бачыце, як ідзе адраджэнне роднага слова, культуры, няўжо не чулі пра ТБМ, няўжо забыліся пра асабістыя абавязкі інтэлігента?” Цяжка паверыць, але складваецца ўражанне, што значная частка нашай інтэлігенцыі страціла пачуццё прафесійнага сорама перад самімі сабой, што мы не ўспамінаем аб асабістым становішчы, месцы ў калектыве, грамадстве. Калі гэта не так, дык як зразумець інтэлігента з вышэйшай і найвышэйшай адукацыяй, для якога дзяржаўная мова недасягальная? У беларускамоўным асяроддзі такі інтэлігент адчувае сябе дыскамфортна.

У рабоце з’езда браў удзел святар беларускай уніі а. Ян Матусевіч. Ён выказаў заклапочанасць тым, што навучальны працэс у каталіцкіх і праваслаўных семінарыях вядзецца не на дзяржаўнай мове. Зазначыў, што ў Італіі, напрыклад, у семінарыях рабочай мовай з’яўляецца італьянская, а не польская. На жаль, уніаты на сёння не маюць ніводнага свайго храма, хаця на тэрыторыі Беларусі іх захавалася нямала.

Дзяржаўнае разуменне праблем адраджэння паказаў мэр г. Маладзечна, народны дэпутат Карпенка. Па яго словах, у гэтым горадзе ТБМ стала сапраўды дзяржаўнай структурай. Гарадская рада ТБМ мае памяшканне, тэлефон (чаго не мае сталічная рада ТБМ). Таварыства праз мову збліжае людзей. Заклікаў сяброў ТБМ праводзіць такую палітыку, каб беларусы адчулі сябе беларусамі.

Адметнай рысай работы з’езда з’явіўся актыўны ўдзел вайскоўцаў ад Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь і ад Беларускага згуртавання вайскоўцаў. Прыемна, што паміж імі не было адкрытых супярэчнасцей. І тыя, і другія зацікаўлены гаварылі аб праблемах распаўсюджвання дзеяння законаў аб мовах на Беларускае войска. Прадстаўнік БЗВ падпалкоўнік С. Суднік прадманстраваў высокі прафесіяналізм у

распрацоўцы беларускай вайскавай тэрміналогіі. Улічваючы тое, што Узброеныя Сілы Рэспублікі Беларусь з’яўляюцца самастойнай часткай дзяржаўнай сістэмы, з’езд звярнуў увагу Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь на

мантызму ў адраджэнні мовы, выказаўся супраць самапрынжэння. Мы таленавіта і гордая нацыя, сказаў міністр. Разам з тым зазначыў, што адраджэнне беларускай нацыі на дзяржаўным узроўні пакуль не атрымалася.

шыня рады ТБМ г. Полацка Т. Гарэлік прапанавала, каб ТБМ узяло на сябе ролю грамадскага кантралёра за выкананнем Закона аб мовах. Школе патрэбны беларускія падручнікі як па зместу, так і па духу, а не перакладныя з

што з 1 верасня 1993 года ВНУ прыойдуць на беларускую мову выхавання і выкладання, а фактычна не прыойдуць. За тры гады ва ўніверсітэце пасля шматлікіх курсаў па вывучэнню беларускай мовы толькі адзін рускамоўны выкладчык перайшоў з рускай мовы выкладання на беларускую”.

У парадку дня было пытанне аб удасканаленні правапісу беларускай літаратурнай мовы. На жаль, змястоўнага, заклапочанага абмеркавання не адбылося. З’езд не выказаўся за неабходнасць у сціслы тэрмін на дзяржаўным узроўні вярнуць беларускай мове натуральны, уласцівы яе адметным асаблівасцям правапіс. Некаторыя навукоўцы і мовазнаўцы глядзяць на праблемы правапісу з існуючага штучнага стану беларускай мовы. Натуральнае развіццё беларускай мовы было спынена вядомай пастановай СНК у 1933 годзе. Яе неабходна адмяніць. Адцягванне тэрміну прыняцця і ўводу адзінага правапісу вельмі сур’ёзна замінае адраджэнню і развіццю беларускай мовы. З’езд падтрымаў рэкамендацыі камісіі па ўдасканаленню правапісу і накіраваў іх дзяржаўнай камісіі, якая яшчэ мае быць створана дзеля заканадаўчага ўрэгулявання беларускай аграфіі. А час ідзе.

Высокую адказнасць і разуменне гістарычнага моманту з’езд прадманстраваў, прыняўшы два звароты да Вярхоўнага Савета і ўрада Рэспублікі Беларусь. Адзін скіраваны супраць патаемнага чыноўніцка-апаратнага рэфэрэндуму па ўвядзенню дзяржаўнага двухмоўя, другі — супраць ваеннага саюзу з Расіяй.

У склад рэспубліканскай рады ТБМ абраны дэлегаты, якія выступалі на з’ездзе з радыкальнымі прапановамі па павышэнню эфектыўнасці дзейнасці ТБМ. Пажадаем ім і ўсяму таварыству прыблізіць час, калі роднае слова загучыць на ўсіх абшарах Беларусі і перш-наперш у яе сталіцы.

Мікола САВІЦКІ,
старшыня Мінскай гарадской рады ТБМ імя Ф.Скарыны, прафесар.

ДВУХМОЎЮ І ВАЕННАМУ САЮЗУ З РАСІЯЙ — НЕ!

У Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь

У Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

У апошні час у рэспубліцы робяцца спробы патаемна ад грамадскасці правесці чыноўніцка-апаратны рэфэрэндум па пытанні ўвядзення ў Беларусь дзяржаўнага двухмоўя. Так, III з’езд Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны стала ведама, што Міністэрства адукацыі рэспублікі накіравала ва ўстановы вышэйшай школы заплыты аб увядзенні рускай мовы ў якасці дзяржаўнай у Беларусь.

З’езд выказаў рашучы пратэст супраць спробы некаторых службовых асоб органаў дзяржаўнай улады і кіравання, асобных грамадска-палітычных групавак рэспублікі насуперак нацыянальным інтарэсам народа Беларусі ўвесці ў краіне дзяржаўнае двухмоўе. З’езд патрабуе спыніць любыя спробы з боку адказных работнікаў дзяржаўных структур, парушаючы Канстытуцыю і дзейнае заканадаўства, абстраць штучнае пытанне аб наданні рускай мове дзяржаўнага статуса, інспіраваць акцыі грамадскай падтрымкі гэтай антынароднай ідэі і адклікаць правакацыйныя заплытаны ад дзяржаўных органаў кіравання, якія таямна дасылаюцца шэрагу працоўных калектываў рэспублікі.

З’езд заклікае Вярхоўны Савет, урад незалежнай Беларусі, усіх грамадзян рэспублікі забяспечыць поўнае і своечасовае выкананне моўна-культурнага заканадаўства краіны. Беларускае адраджэнне — справа гонару і сумлення ўсіх грамадзян, усіх сыноў і дачок нашай Бацькаўшчыны.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ І ВЕЧНА ЖЫВЕ БЕЛАРУСКАЯ МОВА!

Незалежнасць Беларусі — гэта гарантыя і абавязковая мова адраджэння беларускае мовы і нацыянальнае культуры. III з’езд Таварыства беларускай мовы выказаў рашучы пратэст супраць дзейнасці органаў улады Беларусі, скіраваных на абмежаванне і фактычнае знішчэнне яе суверэнітэту. З’езд перасцерагае Вярхоўны Савет і ўрад ад прыняцця рашэнняў, якія парушаюць Дэкларацыю аб суверэнітэце і нішчаць нейтралітэт нашай краіны. З’езд катэгарычна пратэстуе спробам уцягнуць Беларусь у вайсковы-палітычны саюз з Расіяй.

Досыць быць заложнікамі чужой палітыкі!

Не — войнам за чужыя інтарэсы!

Так — свабодзе і незалежнасці!

Мінск, 26 сакавіка 1993 г.

III з’езд ТБМ.

тое, што дзеянне Закона аб мовах распаўсюджваецца ў поўным аб’ёме і на Беларускае войска.

Узнёсла гаварыў аб родным слове, аб неабходнасці выхавання ў настаўнікаў і вучняў беларускасці, беларускай душы настаўнік Г.Пяткевіч (г.Стоўбцы). Суполка ТБМ у іх школе прапанавала пачынаць кожны дзень са спеваў “Магутнага Божа”, “Пагоні”.

Міністр замежных спраў Беларусі П.Краўчанка заклікаў да ра-

Намеснік старшыні Камісіі Вярхоўнага Савета па культуры, гісторыі і захаванню гістарычнай спадчыны народны дэпутат А.Трусуў запатрабаваў, каб усе міністры размаўлялі на службе па-беларуску. Ён асабіста адказаў на рускай мове на яго заплыты вяртае назад з паметкай — “Парушэнне арт. 3 Закона аб мовах”.

Забеспячэнне падручнікамі школьнікаў і студэнтаў, бадай, адна з важнейшых праблем. Стар-

расійскіх. У якасці прыкладу знявагі беларускага слова, культуры прыводзіўся адукацыйны фільм аб У.Караткевічу “Быў, ёсць, будзе”. З 45 хвілін толькі 7 хвілін гучыць беларускае слова. Ці ж гэта не адзек з класіка беларускай літаратуры, натхняльніка адраджэння беларускай нацыі?

Прафесар А.Пяткевіч (Гродна) зазначыў: “Мы робім адну справу, а ўлады — другую. Міністэрства адукацыі гаворыць,

ДОКТАР АЛЯКСАНДР ГАЛЫНСКІ

(Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.)

Значыць, Аляксандр Вікенцьевіч належаў да дэмакратычнага крыла польскай рэвалюцыйнай дэмакратыі. Больш таго, на яго грошы выдавалася рэвалюцыйная газета, была створана друкарня. Гэта ўжо вельмі важна для нас. Грошы, якія зараблялі прыгонныя Галынскіх у Крычаве, Задобрасці, Бочках і ў іншых вёсках нашага краю, размешчаных і за ракою Сож (цяпер Краснабудскі сельсавет Крычавскага раёна), ішлі на барацьбу супраць царызму, за вызваленне і Польшчы, і Расіі ад царскага прыгнёту. Гэта старонка з гісторыі поля над Добрасцю і Сожам і яго працаўнікоў.

Мяркуючы па ўсім, Герцэн заўсёды знаходзіўся ў курсе жыцця Галынскага. У адным пісьме да яго Сазонаў піша: “Скажы Галявіну, што Браніцкага тут няма, а Галынскі тры дні таму назад быў тут”.

Пасля ад’езду А. Галынскага ў Амерыку Герцэн таксама не губляў з імі сувязі. Вось яго паведамленне ў адным з пісьмаў: “Галынскі вярнуўся з Амерыкі з цэлай кучай заакеанскіх плётак; праз месяцы два едзе назад. Гэта заманліва: пераезд становіцца ўсё лягчэйшым і лягчэйшым”. Калі ўлічыць, што А. Герцэн сябраваў з В. Гюго, Д. Гарыбальдзі, А. Сафі, Г. Гервегам, Л. Піанчыні і іншымі вядомымі рэвалюцыянерамі Францыі, Англіі, Італіі, Германіі, быў добра знаёмы з К. Марксам і Ф. Энгельсам, членам Інтэрнацыянала беларусам А. Трушавым, то, вельмі магчыма, людзей гэтых ведаў і Галынскі, таму што ўсе яны

мелі сувязь з польскай дэмакратычнай эміграцыяй у Лондане.

Што ж убачыў А. Галынскі ў ЗША і Лацінскай Амерыцы? Пабываўшы ў Англіі, Францыі, Швейцарыі, Егіпце, Палесціне, Сірыі, наш зямляк вырашыў пазнаёміцца з жыццём за акіянам. Цікава, што ў Егіпце славуць польскі паэт Ю. Славацкі пасля сустрэчы з Галынскім напісаў верш, прысвечаны яму: “Пісьмо Аляксандру Г., напісанае на нільскай лодцы ў 1836 годзе”. Значыць, у 1836 годзе Аляксандр Вікенцьевіч ужо знаходзіўся за мяжой. Праз сем гадоў чытачы пазнаёміліся з яго кнігай успамінаў — нарысаў аб Астурый, шахцёрскай сталіцы Іспаніі. Потым была паездка ў ЗША. Жывучы ў Нью-Йорку, Галынскі аб’ехаў многія штаты Амерыкі, у тым ліку славуць Тэхас. Вядома, як усе ўраджэнцы Расіі, ён не мог мінуць Каліфорнію і яе сталіцу Сан-Францыска, таму што першымі тут стварылі крэпасць рускія падарожнікі. Музей у горадзе Сакраманта стаў месцам захоўвання карты Каліфорніі, створанай Галынскім.

Далей маршруты Аляксандра Вікенцьевіча пралеглі па краінах Лацінскай Амерыкі. Цікава, што Галынскі прапанаваў свой праект канала паміж Атлантычным і Ціхім акіянамі, апрадзіўшы ідэю Панамскага канала. Ён пісаў, што будучыня належыць “паветраплаванню”, якое дазволіць за некалькі гадзін дабрацца з Англіі ў ЗША. Пры гэтым асабліва падкрэсліваў, што авіяцыя дапаможа змагача супраць сродкаў “ізаляцыі народаў і пад-

рымліванню іх узаемнай дружбы”. Як бачыце, наш зямляк заставаўся прыхільнікам дружбы народаў нават пры абмеркаванні праблем развіцця навукі і тэхнікі.

Вядома ж, біяграфія А. Галынскага патрабуе яшчэ ўважлівага вывучэння. Я звяртаюся да беларусаў, хто жыве ў Англіі, ЗША, Цэнтральнай Амерыцы, Італіі, Іспаніі, Швейцарыі, Расіі, Прыбалтыцы і, вядома, у Польшчы: “Дапамажыце сабраць матэрыялы аб Галынскім, якія змешчаны ў розных кнігах, энцыклапедыях, калі можна, пашукайце ў архівах. А калі ў вас ёсць матэрыялы аб ураджэнцах Мсціслаўскага, Чэрыкаўскага, Клімавіцкага паветаў, дасылайце іх таксама нам, у Крычавскі краязнаўчы музей. Хачу нагадаць, што ў нашым музеі з 1961 года ўжо сабраны матэрыялы аб беларусах, у асноўным рэвалюцыянерах, якія жылі ў ЗША, Англіі, Італіі, Швейцарыі, Балгарыі, Румыніі, Кітаі, Японіі і іншых краінах. Гэта тэма заўсёды цікавіла нас. Тым больш цікавіць сёння, калі Беларусь набыла самастойнасць, атрымлівае сусветнае прызнанне. А гэта значыць, што мы ўсе разам павінны ўдасканальваць веды пра яе вялікую і вельмі цяжкую, часам страшную гісторыю. Пішыце нам у Крычав, а калі будзе магчыма, прысылайце кнігі, экспанаты, свае і іншыя землякоў працы. У новым памяшканні (а нам перадалі былы дом Пацёмкіна) у нас будзе вельмі многа месца для экспазіцыі, якія раскажуць аб нашай слаўнай гісторыі.”

Міхаіл МЕЛЬНИКАЎ,
заслужаны работнік
культуры Беларусі.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

САЛАТА З БУЛЬБЫ, ГАРОДНІНЫ І СЕЛЯДЦА

Вараную бульбу, крутое яйка, памідор і агурок нарэзаць тонкімі паўкружочкамі, філе селядца — лусцікамі, зялёную салату і цыбулю дробна пасячы. Усё змяшаць, дабавіць зялёны гаршак, заправіць маянэзам і пасаліць. Пры падачы на стол ласыць дробна парэзаным кропам.

На 6 порцый 200 грамаў бульбы, 1 селядзец, 1 яйка, 1 памідор, 1 агурок, 30 грамаў зялёнай салаты, 1/2 цыбуліны, 20 грамаў зялёнай цыбулі, 30 грамаў зялёнага гаршoku, 1/2 шклянкі маянэзу, кроп, соль.

КЛІНКОВЫ СЫР

Кіслае незнятае малако ў гліняных збанках паставіць у слабаагрэтую печ ці духоўку на працяглае час. Затым дабавіць соль, кмен, добра размяшаць, пакласці ў невялікія палатняны мяшчак (клінок) і падвесіць, паставіць знізу посуд для сцёку сыроваткі. Пасля таго, як сыроватка сцячэ, клінок туга завязваць шпагатам, пакласці між дзвюма драўлянымі дошкамі, зверху — груз і вытрымліваць на працягу сутак. Гатовы сыр нарэзаць скрылікамі і падаць на стол.

5-10 літраў малака, кмен, соль.

ГАРБУЗОВАЯ ГУШЧА

Гарбуз пачысціць, выняць семечкі, парэзаць на невялікія кубікі, пакласці ў кіпячую ваду, дабавіць цукар, соль і варыць. Гарбуз працерці, дабавіць звараную прасяную ці манную кашу, крухмал, малака, масла, перамяшаць і паставіць у печ ці духоўку на 20-30 мінут.

500 грамаў гарбуза, 3 сталовыя лыжкі прасяной ці маннай кашы, 0,5 шклянкі малака, 1 чайная лыжка крухмалу, 2 сталовыя лыжкі масла, 1 сталовая лыжка цукру, соль.

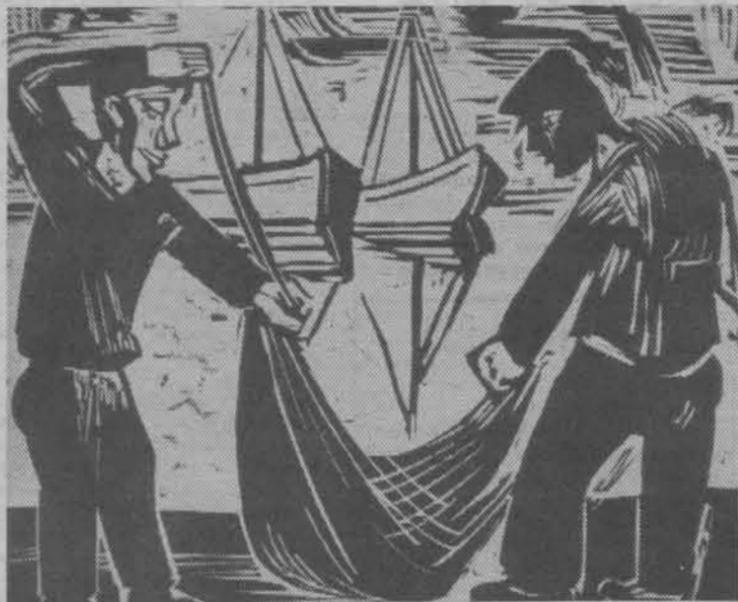
БАБКА БУЛЬБЯНАЯ, ФАРШЫРАВАНАЯ ГРЫБАМІ

Сырую абабраную бульбу нацерці на дробнай тарцы, дабавіць муку, пасаліць. Памытыя грыбы адварыць і абсмажыць з цыбуляй у масле. У форму, змазаную тлушчам, пакласці палавіну бульбянай масы, грыбны фарш і зверху зноў бульбяную масу. Паставіць у духоўку для запякання. Праз 5—10 мінут паверхню бульбянай бабкі змазаць смятанай для ўтварэння румянай скарынькі і запячы да гатоўнасці. Падаць з маслам ці смятанай.

На 5 порцый 1 кілаграм бульбы, 1 сталовая лыжка мукі, 2 сталовыя лыжкі тлушчу, 4 сталовыя лыжкі смятаны, соль.

Для фаршу: 120 грамаў грыбоў, 2 сталовыя лыжкі масла, 2 цыбуліны.

КАРЦІНЫ ПРАДКАЗВАЮЦЬ БУДУЧЫНЮ

Некалькі тыдняў у Мастацкім музеі Беларусі можна было бачыць мастацтва, сусветны ўзровень якога прызнаны. Я кажу пра нямецкую экспрэсіянісцкую графіку пачатку нашага стагоддзя, выставу якой наладзіў інстытут замежных сувязей горада Штутгарта і Нямецкі культурны цэнтр імя Гётэ.

Вядома, што экспрэсіянізм уласціва перадача ўнутраных, духоўных асноў свету мастака. А праз яго і паказ часу, калі жыве творца. Працы нямецкіх графікаў на выставе — адлюстраванне праз вобразы на палотнах гісторыі Германіі і Еўропы. Творы уражваюць неспакоем і болей людскім. На ўсёй выставе я не ўбачыла

ніводнага твару, праз які можна было б дазнацца пра цішыню і гармонію ў душы чалавека. Пакута, мяцеж супраць сябе і лёсу. У лепшым выпадку — хаос, які вядзе да ўваскрэшання толькі праз страшны суд і пакуты зноў (В.Кандзінскі “Вялікае ўваскрэшанне”). Гэта Бог, якому хочацца верыць. Праз яго мастак дае нам магчымасць зразумець трагедыю быцця. Ён жа і доўрыць надзею. На твары Ісуса — спагада да бедных людзей, якія больш па свайму абліччу падобныя да звяроў (К.Шміт-Ротлуор “Хрыстос і Іуда”, “Хрыстос праклінае смакоўніцу”).

Чалавек ідзе ад людзей на вуліцу, бачыць горад і ён супакойвае. У ім ёсць прыгажосць. І ён здаецца да-

лёкім ад страсцей чалавека (Э.Нольдэ “Гамбург — унутраны порт”, “Гамбург-прыстань”).

Лічыцца, што сапраўднае мастацтва заўсёды прадказвае будучыню. Мне здаецца, што нямецкія экспрэсіяністы пачатку нашага стагоддзя ў сваіх карцінах прадказалі трагічны лёс нямецкага народа і людзей XX стагоддзя наогул.

АЛЕНА СПАСЮК.

НА ЗДЫМКАХ: Макс ПЕХШТАЙН. “Два рыбаки з сеткай”, 1923 г., гравюра на дрэве; Хойрых КАМЛЕНДОНК. “Інтэр”ер з дзвюма аголенымі”, 1918 г., гравюра на дрэве.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчынікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 5 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 558.
Падпісана на друку 13.04.1993.